

Pierwsze stwierdzenie gilaka pustynnego *Bucanetes githagineus* w Polsce

Wojciech Guzik

Dębowa 22, 38-400 Krosno; wfguzik@gmail.com

Dnia 15.05.2022 na polach pod Wrocanką (pow. krośnieński, woj. podkarpackie) podczas ornitologicznych obserwacji w towarzystwie Doroty Guzik, zauważyłem niewielkiego ptaka wróblowego, który zleciał do kałuży, znajdującej się na terenie trwającej budowy stadionu sportowego. Sylwetka, wielkość, sposób lotu i zachowania w pierwszej chwili skojarzyły mi się z makolągwą *Linaria cannabina*. Jednak obserwowany ptak był niemal jednolicie szarobieżowo ubarwiony, z brunatnymi, wyraźnie jasno obrzeżonymi lotkami i sterówkami, jasnymi nogami oraz masywnym, pomarańczoworóżowym dziobem. Pokrojem i wielkością przypominał makolągwę, był jednak bardziej krępej budowy, o proporcjonalnie większej głowie. Gatunek ten znałem z fotografii oraz literatury i natychmiast zidentyfikowałem go jako gilaka pustynnego *Bucanetes githagineus*. Ptak pozostał w okolicy przez około 25 minut, głównie odpoczywając na jednej z hałd ziemi. Nie wykazywał dużej płochliwości w stosunku do człowieka co umożliwiło wykonanie

Fot. 1. Gilak pustynny *Bucanetes githagineus*, Wrocanka, maj 2022 (fot. W. Guzik) – *Trumpeter Finch*, Wrocanka, May 2022

dokumentacji fotograficznej. W trakcie lotu odezwał się raz serią kilku charakterystycznych, nosowych głosów kontaktowych „dzieb”. W pewnym momencie, zlatując z kopca ziemi zniknął nam z pola widzenia i nie udało się go ponownie odnaleźć. Miejsce obserwacji to obszar kamienistych pól o powierzchni ok. 4 km² zlokalizowany w Kotlinie Jasielsko-Krośnieńskiej pomiędzy miejscowościami Szczepańcowa, Wrocanka i Głowienka w pow. krośnieńskim.

Na podstawie pomarańczoworóżowego koloru dzioba, stanu znoszenia piór oraz jednolitego ubarwienia w obrębie tułowia i głowy (brak udziału szarości i różu charakterystycznego dla samca ad.) wiek i płeć ptaka oznaczono jako samca w 2. roku kalendarzowym. Obserwacja została zaakceptowana przez Komisję Faunistyczną.

Rodzaj *Bucanetes* reprezentowany jest w Europie przez dwa gatunki: gilaka pustynnego oraz gilaka mongolskiego *B. mongolicus*. Są one relatywnie łatwe w identyfikacji, wyróżniając się spośród innych europejskich łuszczaków kombinacją niemal jednolicie szarobeżowego ubarwienia tułowia i głowy, charakterystycznego rysunku na skrzydle w obrębie lotek i pokryw oraz masywnego dzioba w jasnym kolorze. Różnice obejmują natomiast przede wszystkim wielkość i kolor dzioba, kolor nóg oraz szczegóły rysunku na skrzydle (van Duivendijk 2011).

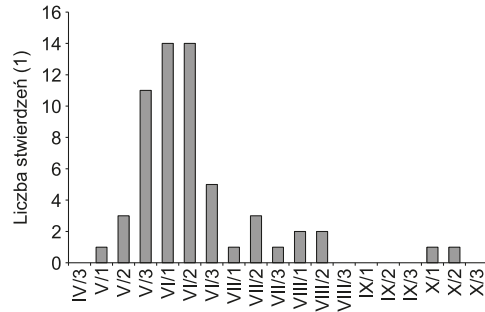
Zasięg gilaka pustynnego obejmuje obszar od północno-zachodniej Afryki i Wysp Kanaryjskich, przez północną Afrykę, Bliski Wschód i Półwysep Arabski aż po Pakistan (Shirihai & Svensson 2018, Clement 2020). Od roku 1971 gatunek ten zaczął gniazdować w południowo-wschodniej Hiszpanii, gdzie jego populację ocenia się na ok. 1 000 par i następnie rozprzestrzenił się wzdłuż wybrzeża na północ aż po okolice Walencji (Carrillo et al. 2007, de Juana & Garcia 2015, Clements 2020). Duże zróżnicowanie genetyczne osobników stwierdzanych w Hiszpanii sugeruje ich pochodzenie z różnych regionów północnej Afryki (Barrientos et al. 2009). Gilak pustynny zamieszkuje pustynne i półpustynne tereny i rozległe obszary stepowe pokryte skąpą roślinnością, a także bezdrzewne zbocza górskie, wąwozy, urwiska i wadi, a na obszarze Sahary także oazy i obrzeża pól uprawnych i plantacji. W górach występuje do wysokości 1 700 m n.p.m., ale w Pakistanie nawet do 3 000 m (Clements 2020).

Gilaki pustynne na większości swojego areału są osiadłe, ale we wschodniej części zasięgu są częściowo wędrowne. W niektóre lata podejmują nomadyczne wędrówki w okresie dyspersji polegowej (Clement 2020) zalatując na tereny odległe od lęgówisk.

W krajach południowo-zachodniej i południowej Europy, w pobliżu zasięgu lęgowego (Włochy, Grecja, Francja), gilak pustynny jest gatunkiem zalatującym nieregularnie (kilkanaście do kilkudziesięciu stwierdzeń; Bacc-etti et al. 2021, Hellenic Rarities Committee 2023, archiwum CHN/French Rarities Committee via Hugo Touzé). Do środkowej i północnej Europy zalatuje sporadycznie. Do końca roku 2022 obserwowano go 16 razy w Wielkiej Brytanii (Hudson & Rarities Committee 2012, Historical Rare Birds 2023), 12 w Szwecji (Friberg & Corell 2020), 5 w Finlandii (Väisänen et al. 2016, www.tarsiger.com), 4 w Danii (Neergaard et al. 2012), 2 w Norwegii (Olsen 2017) i raz w Estonii (Ots & Paal 2022). W Europie Środkowej gilak pustynny był do niedawna ptakiem skrajnie rzadko notowanym i do końca lat 90. XX w. znane były zaledwie trzy pojawy, dwa w Austrii (Albegger 2022) i jeden w Niemczech (Glutz v. Blotzheim & Bauer 1997). Dopiero w XXI w. liczba stwierdzeń wyraźnie wzrosła i odnotowano go 4 razy w Niemczech (Deutsche Avifaunistische Kommission 2018), 3 razy w Szwajcarii (Piot & Vallotton 2006), 2 w Holandii (Olthoff 2006) oraz po jednej obserwacji w Czechach (Vavrik & FK CSO 2012), na Węgrzech (www.tarsiger.com), w Rosji (Lukyanchuk & Litvinova 2017), Bułgarii (Ivanov et al. 2020) i Rumunii (Birding Romania 2023).

Fenologia pojawów gilaka pustynnego w krajach północnej i środkowej Europy (59 stwierdzeń) charakteryzuje się późnowiosennym szczytem (maj–czerwiec, rys. 1), a więc obserwacja gilaka z połowy maja z Wrocanki reprezentuje początek pojawów.

Choć zwiększona w ostatnich latach częstość spotkań gilaka pustynnego w Europie wynika zapewne ze wzmożonej aktywności obserwatorów, to odnotowano również kilka niewielkich nalołów, np. na przełomie maja i czerwca 2005 odnotowano ok. 30 osobników m.in. cztery w Wielkiej Brytanii (Parkin & Knox 2010), a ponadto obserwowano je we Francji, Holandii, Szwajcarii i Szwecji (Olthoff 2006).

Rys. 1. Fenologiczny rozkład obserwacji gilaka pustynnego w środkowej i północnej Europie. Prezentowane dane dotyczą daty pierwszej obserwacji w obrębie danego stwierdzenia

Fig. 1. Phenological distribution of records (arrival times) of the Trumpeter Finch in central and northern Europe in decades. (1) – number of records

Summary: The first record of the Trumpeter Finch *Bucanetes githagineus* in Poland. On 15th May 2022, a 2cy male of the Trumpeter Finch was observed and photographed in fields at Wrocanka near Krosno (SE Poland). Bird was observed for ca. 25 minutes mostly resting near the construction site, before it suddenly disappeared. In the note, the distribution of the Trumpeter Finch and its status in Europe is given. The observation was accepted by the Polish Avifaunistic Commission as the first record for Poland.

Literatura

- Albegger E. 2022. Die seltenen Vogelarten Österreichs. Avifaunistische Kommission von BirdLife Österreich & Club 300 Österreich. Elanus-Sonderband, Graz.
- Baccetti N., Fracasso G., Commissione Ornitologica Italiana 2021. CISO-COI Checklist of Italian Birds – 2020. Avocetta 45: 21–82.
- Barrientos R., Kvist L., Barbosa A., Valera F., López-Iborra G.M., Moreno E. 2009. Colonization patterns and genetic structure of peripheral populations of the trumpeter finch (*Bucanetes githagineus*) from North-west Africa, the Canary Islands and the Iberian Peninsula. J. Biogeogr. 36: 210–219.
- Birding Romania 2023. <https://rombird.ro/en/h/12/all-species-record> (dostęp z dn. 01.01.2023)
- Carrillo C., Barbosa A., Valera F., Barrientos R., Moreno E. 2007. Northward expansion of a desert bird: effects of climate change? Ibis 149: 166–169.
- Clement P. 2020. Trumpeter Finch (*Bucanetes githagineus*), version 1.0. In: del Hoyo J., Elliott A., Sargatal J., Christie D.A., de Juana E. (eds). Birds of the World. Cornell Lab of Ornithology, Ithaca, NY, USA. <https://doi.org/10.2173/bow.trufin2.01>
- Deutsche Avifaunistische Kommission 2018. Seltene Vogelarten in Deutschland 2016. Dachverband Deutscher Avifaunisten, Münster.
- de Juana E., Garcia E. 2015. The Birds of the Iberian Peninsula. Bloomsbury, London, UK.
- van Duivendijk N. 2011. Advanced Bird ID Handbook: The Western Palearctic. New Holland Publishers, London.
- Friberg F., Corell M. 2019. Fagelrapport 2019. Fågelåret 2019: 71–193.
- Glutz von Blotzheim U.N., Bauer K.M. 1997. Handbuch der Vogel Mitteleuropas. Band 14/II. AULA-Verlag.

- Hudson N. and the Rarities Committee 2012. Report on rare birds in Great Britain in 2011. Brit. Birds 105: 556–625.
- Hellenic Rarities Committee 2023. Annual reports. https://old.ornithologiki.gr/page_cn.php?ID=-1892&alD=925
- Historical Rare Birds 2023. Trumpeter Finch. <https://www.historicalrarebirds.info/u20/trumpeter-finch>.
- Ivanov B., Iankov P., Profirov L., Georgiev D., Dimitrov M. 2020. Bulgarian National Rarities Committee. Report No. 1. <https://www.researchgate.net/publication/349140726>
- Lukyanchuk O.A., Litvinova E.M. 2017. The first record of the trumpeter finch *Bucanetes githagi-neus* in the territory of Russia. Russian J. Ornithol. 26: 3144–3147.
- Neergaard R.S., Frich A.S., Kristensen A.B., Pedersen K., Ortvad T.E., Schwalbe M., Strack R. 2012. Sjældne fugle i Danmark og Gronland i 2011. Fugleåret: 97–122.
- Olsen T. 2017. Sjældne fugler i Norge i 2017. Fugleåret 2017: 4–65.
- Olthoff M.P. 2006. Woestijnvink in Eemshaven in juni 2005. Dutch Birding 28: 235–236.
- Ots P., Paal U. 2022. 2021 Estonian Rarities: Report of the Estonian Rarities Committee. Hirundo 35: 19–32.
- Parkin D.T., Knox A.G. 2010. The Status of Birds in Britain and Ireland. Christopher Helm, London.
- Piot B., Vaullotton L. 2006. Rare birds and unusual observations in Switzerland in 2005. Nos Oiseaux 53: 223–244.
- Shirihai H., Svensson L. 2018. Handbook of Western Palearctic Birds. Vol. II. Passerines: Flycatchers to Buntings. Bloomsbury Publishing, London.
- Tarsiger 2022. Observations: Trumpeter Finch. <http://www.tarsiger.com/home/index.php?sp=&lang=eng> (dostęp z dn. 24.11.2022)
- Vavrik M., FK ČSO 2012. Zprava komise CSO za rok 2011. Sylvia 48: 181–196.
- Väisänen R., Huhtinen H., Kuitunen K., Lampila P., Lehtikainen A., Lehtikainen P., Normaja J., Vel-mala W. 2016. Rariteettikomitean hyväksymät vuoden 2016 harvinaisuushavainnot. Linnut-Vo-usikirja 2016: 78–96.

Gniazdowanie gawrona *Corvus frugilegus* w powiecie siedleckim w okresie 1970–2022

Andrzej Dombrowski¹, Łukasz Trębicki²

¹ Świerkowa 18, 08-110 Siedlce; adomb@wp.pl

² Katedra Zoologii Bezkręgowców i Hydrobiologii, Uniwersytet Łódzki, Banacha 12/16, 90-237 Łódź; lukasz.trebicki@biol.uni.lodz.pl

Gawron *Corvus frugilegus* jest silnie związany z krajobrazem rolniczym, a jego liczebność w Polsce ma trend spadkowy i w latach 2010–2017 zmniejszyła się o ok. 40% (Wardecki et al. 2021). Gawrona uznano w kraju za gatunek narażony (VU) włączając go na czerwoną listę ptaków Polski (Wilk et al. 2020). Zmiany liczebności lęgowej populacji tego gatunku w długim okresie badano w kilku powiatach, w tym w pow. siedleckim.

W latach 1970 (Luniak 1972), 1998–2003 (Kasprzykowski 2005), 2012 (Dombrowski et al. 2012) i 2022 przeprowadzono w pow. siedleckim (bez gminy Korczew) na tej samej powierzchni (1412,8 km²), monitoring kolonii lęgowych gawrona. Powiat siedlecki jest powiatem typowo rolniczym, w którym użytki rolne zajmują 74% powierzchni, a lasy i grunty leśne – 17,9% (GUS 2020).